

EGY REJTŐZKÖDŐ ÉLETMŰ

BÁNYAI ERZSÉBET FESTŐMŰVÉSZ

A hódmezővásárhelyi Németh László Gimnázium és Általános Iskola aulája 2009. november 27. és december 13. között egy olyan festői életműből rendezett kamarakiállításnak adott helyet, amelynek közvetlen vásárhelyi kapcsolódásai ugyan nincsenek, de közvetetten több szállal is kötődött a városhoz és főleg a Tornyai János Múzeumhoz. A kiállító művész, Bányai Erzsébet 1909. november 27-én született az erdélyi Körösbányán (így kiállítása pontosan születésének centenáris ünnepén nyílhatott). Édesapja Baumgarten János az erdélyi aranybányák jogtanácsosa volt Erdély Romániához csatolásáig, édesanyja, Ferenczi Erzsébet pedig kolozsvári székely család szülötte. Bányai Erzsébet egy liberális polgári család ötödik gyermekeként látta meg a napvilágot. 1918. december 1-jével, Erdély Romániához csatolásával a család mindenét elvesztette. 1919-ben Gyulafehérvárra kerültek és Erzsébet tíz esztendőskorában itt kezdett rajzolni. Első tanára a Székely Bertalan és Edvi Illés Aladár tanítvány Reithofer Jenő volt. A korai munkáival már 15 évesen szerepelt kiállításokon. Az akkori romániai oktatási viszonyok miatt csak zárdában tanulhatott tovább, s így került Nagyszebenbe, ahol a szigorú zárdai fegyelem mellett csak titokban alkotott. Ez azonban szinte lelkibeteggétette, mely végül testi betegségek formájában is jelentkezett. Nyáron a gyulafehérvári szabadiskolában alkotott felszabadultan, s itt került szoros baráti kapcsolatba Gy. Szabó Béla grafikusművésszel. 1927-ben tanítói állást vállalt a Gyulafehérvártól tíz kilométerre fekvő Magyarigenben. A mostoha körülmények miatt innen súlyos betegen került haza Gyulafehérvárra.

1930-ban feleségül ment Zalotay Elemér régészhez, aki ezt követően a szentesi múzeumban kapott munkát. Itt született három gyermekük. 1931-ben Erzsébet, 1932-ben Elemér és 1938-ban Péter fiuk. A tör-

Önarckép

(forrás: dr. Zalotay Erzsébet)

ténelem viharai azonban kegyetlenül megtépázták a családot. Zalotay Elemér „B-listázták”, így 1939-ben Debrecenbe költöztek abban a reményben, hogy a Déri Múzeumban a férj munkát fog kapni. Nem így történt. Újra behívták katonának, s a legkülönfélébb helyekre vezényelték az országban. 1940-ben, a 2. bécsi döntés értelmében visszacsatolt észak-erdélyi Kolozsvárra költözött a család. A férj tovább katonáskodott, Bányai Erzsébet pedig olyan emberek társaságában kezdett foglalkozni, mint Gy. Szabó Béla grafikus, László Gyula régész, Nyíró József író és Szervátiusz Jenő szobrászművész. Ismét alkotott és készült első jelentős egyéni kiállítására. Kolozsváron 1944-ben, a háború miatt mindenük elveszett, beleértve Bányai Erzsébet egész addigi életművét. Az asszony három gyermekével menekülni volt kénytelen a front elöl, s így egészen Tirolig futottak. A francia fogságba került Zalotay Elemér 1945-ben tért haza, s a Vöröskeresztrel kerestette családját. Így találtak ismét egymásra, és 1946 novemberében az asszony is hazatért gyermekeivel.

Ismét Szentesen telepedtek le, ahol Zalotay Elemér a múzeum igazgatója lett. Itt éltek 1950-ig,

amikorra kiderült, hogy a háborús évek megpróbáltatásai eltávolították egymástól a két embert, és ezért elváltak.

Bányai Erzsébet 1950-től Budapesten élt, gyermekei pedig különböző kollégiumokban laktak. Felnőtt fejjel felvételizett a Képzőművészeti Főiskolára, majd sikeresen diplomát szerzett. 1953-ban részt vett a Fővárosi Pedagógus Képzőművész Stúdió alapításában, s közben a Dési Huber-körben rajzolt. Időnként hazalátogatott Kolozsvárra, s ekkor az erdélyi tájakat és embereket rajzolta – festette. Gyakran szerepelt országos tárlatokon, munkáit kiállították az Ernst Múzeumban és a Műcsarnokban. Illusztrációit az *ÉS*-ben és a *Magyar Nemzet*-ben jelentek meg. 1965-ben SZOT-beutalóval Balatonfüreden tartózkodott, s ekkor ismerkedett meg Máthé János kertépítésszel, második férjével. Házasságkötésük után, az 1970-es években két nyugat-európai útra is eljutottak. Ekkor járt Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Svájcban és Itáliában. Utazási élményeit, a jellegzetes tájakat rajzokon örökítette meg, amelyeket azután hazatérve pasztellképeken és olajfestményeken dolgozott fel. Balatonfüreden élve a tó örök festői témát nyújtott neki, s termékeny alkotói munkásságából a füredi házukban 1987-ben „lakástárlatot” rendezett be.

93 évesen, hosszú gyengélkedés után 2002-ben távozott az árnyékvilágból.

Ahogy a bevezetőmben utaltam rá, Bányai Erzsébet nem kötődött Hódmezővásárhelyhez, de leánya Zalotay Erzsébet tanárnő, aki a város több iskolájában is tanított, jelenleg is itt él. Az ő férje Gazdapusztai Gyula, régész a Tornyai János Múzeumban dolgozott 1954 és 1958 között. A kiállítás anyaga a Gazdapusztainé Zalotay Erzsébet és öccse, Zalotay Péter birtokában maradt művekből került összeállításra.

Nagy Imre